

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra biblistiky

Hledání historického Ježíše

poznámky z knihy:

TRILLING, WOLFGANG. Hledání historického Ježíše.
Praha: Vyšehrad, 1993. ISBN 80-7021-132-6

<i>Student:</i>	Jaroslav Fogl
<i>Obor:</i>	teolog
<i>Forma studia:</i>	prezenční
<i>Vyučující:</i>	Mgr. Julius Pavelčík
<i>Ročník:</i>	čtvrtý
<i>Akademický rok:</i>	2005/2006
<i>Datum:</i>	4. 5. 2006

Úvod

- Ježíš je historická postava – o žádnou jinou dějinou postavu nevzpínanul nikdy spor tak zásadní, že by byla zpochybňována sama její existence - důvodem jsou problémy světonázorové a teologické.
- Ježíšovu historicitu dokazují 4 evangelia, Tacitus a židovský Talmud – proto již není sporu o tom, že Ježíš opravdu žil.
- Snaha o vytvoření obrazu Ježíše, který je oproštěn od teologických a dogmatických nánosů. - Snaha vedla k vytvoření obrazů Ježíše podle vzoru: Co člověk to pohled na JK - silný subjektivismus. Významný představitel tohoto proudu byl Albert Schweizer: Ježíš podle něho byl jen hlasatelem a signálem poslední hodiny, kterou chtěl vši silou vynutit příchod Božího království, ale ztroskotat při tom! (Přesto kniha Geschichte der Leben-Jesu-Forschung silně zapůsobila v evangelických kruzích, i když se časem ukázalo, že i tento pohled je dosti jednostraný.)

Zásadní otázky

Proč nemáme žádný Ježíšův životopis?

- Dějepisectví je o to obtížnější, oč větší je časový odstup od předmětu jeho bádání. O Ježíši se nám nedochovala žádná jeho vlastní písemná svědectví - dopisy, zápisky, kniha apod.
- Jsou očití svědkové, kteří svědčí o osobě Ježíše bohatě a mnohotvárně, ale je také mnoho míst, které jsou mnohoznačné a obsahují mnoho mezer.
- Nelze vytvořit Ježíšovu biografii, která chápe osobnost v kontextu její doby a jejího prostředí, jeho charakteru a osobnosti, sebevědomí Ježíšova, i když máme o Ježíšovi mnoho zpráv. To, že Ježíšovu biografii nelze vytvořit dosvědčuje dlouholeté neúspěšné úsilí, v němž mnoho jeho autorů dospělo k vytvoření postavy Ježíše dle svého obrazu a vlastní osobnosti. (srov. Albert Schweizer)
- Můžeme se tedy smířit s tím, že si z dějinného bádání dneška odneseme vždy jen jedno pojetí Ježíše, které zítra může být jiné.
- Je také skutečností, že každý člověk skrývá v sobě tajemství, které se druhému člověku beze zbytku neotvírá a které druhý člověk nemůže adekvátně uchopit. Neboť každý jednotlivec je jedinečnou a vposledku neuchopitelnou individualitou. - Při zkoumání minulosti vystupuje do popředí mnohé z toho, co vystihuje působení nějaké osoby v její době, osoba sama ale ztrácí individuální rysy, stává se více nebo méně typizovanou. U Ježíše však selhávají běžné typy osobnosti a motivy jednání, srozumitelné člověku.
- Žádná zpráva o Ježíšovi nebyla napsána z moderního historického zájmu, nýbrž všechny byly napsány proto, aby dosvědčily, vzbudily a upevnily víru, že Ježíš je Kristus, tj. Mesiáš. - Na počátku stojí poznání: Ježíš je Mesiáš, poznání, které bylo formulováno teprve po velikonoční zkušenosti a po seslání Ducha sv - i když existovali předstupně evangelii = sbírky ježíšovské tradice, především slov a logii Ježíšových.
- Novozákonní prameny jsou v první řadě svědectvím víry o Ježíši - Mesiáši, proto Ježíšovu osobu nelze vtěsnat do žádného životopisu v běžném slova smyslu.

Co o Ježíšovi s jistotou víme?

- Velmi rozšířený je názor, že o Ježíšovi nemůžeme říci nic historicky podloženého. Důkaz historicity by byl možný pouze v případě, že by existovala jiná doplňující věrohodná

svědectví. Přesto však mnoho spisů z antických dob máme k dispozici pouze na základě jednoho svědectví. O věrohodnosti takových spisů vypovídají pouze vnitřní kritéria věrohodnosti. Těmito kritérii jsou:

- Novozákonní autoři jako celek si zasluhují všeobecně velkou věrohodnost.
  - Nemohu pozitivně dokázat, že Ježíš uzdravil sehnutou ženu (Lk 13,10-17). Mohu však z celku svědectví vyvodit, že Ježíš činil divy vůbec.
  - Nemohu dokázat uzdravení slepého u Jericha, avšak mohu ztěžít popřít věrohodnost události, jestliže v tradici se zachoval takový detail jako jméno onoho muže. (Bartimeus Mk 10,46-52)
  - Mimobiblické opory pro biblické zprávy nemusíme hledat jen v potvrzení jednotlivých údajů, např. v datu Ježíšova ukřižování, které by potvrdil nějaký úřední protokol o procesu, nebo v tradovaném výroku nějakého současníka o Ježíšovi - třeba vycházet z dobového prostředí a vnějších nepřímých svědectví. = Z evangelií poznáváme pozadí zcela určité dějinné situace. Evangelia jmenují některé důležité osoby (např. Herodes I., jeho syn Herodes Antipas, Pontius Pilatus); je tu možno rozeznat náboženské skupiny a politické strany (saduceové, farizeové, herodiáni, zélóti); mluví se tu o stavu zákoníků a o instituci velerady; několikrát padne zmínka o chrámu s jeho kultem; do pořadí vystupují rozdíly mezi Galilejci a Judejci v jejich mentalitě; jsou tu jmenovité zmínky o malých vesnicích a větších městech, o krajinách a státních hranicích. Dovídáme se o životě chudých feláhů na venkově, o vekoagrárních nájemních vztazích k zahraničním majitelům, o domácí chrámové dani a o cizí dani římské s jejími nenáviděnými výběřčími – celníky. Všechno to narevně vyvstává před čtenářovým zrakem a reprodukuje poměry malé Palestiny uvnitř velké římské provincie Sýrie tak přesně, jak to poznáváme jen v několika málo případech v jiných zemích v téže době. Tento komplikovaný obraz není možno vymyslet, ten je jako celek historicky spolehlivý.
  - V mnoha případech jsou potvrzeny dobové poměry ještě jinými dějinnými prameny a archeologickými vykopávkami - viz.: historik Josephus Flavius, Talmúd, rukopisy z Kúmránu, které osvětlily soudobý způsob života a myšlení.
  - Zprávy o Ježíšovi mají také vnitřní hodnověrnost: Ježíš je naprosto jedinečnou osobností – jeho slova mají osobní zvuk a nezaměnitelnou barvu. Ježíš má rád konkrétní, názorné, barvitě líčení, ostré kontrasty, vyhrocené protiklady, tu a tam groteskní nadsázku, zapamatovatelnou slovní hříčku, pojotovou a výstižnou odpověď, místy jemný humor. Mnoho takovýchto jednotlivostí najdeme u jiných velkých řečníků, izraelských proroků apod. Především ale na mnoha místech proráží na povrch Ježíšovo jedinečné výsostné vědomí, které patří ve velmi náročném smyslu k jeho stylu a nemá obdoby. Tak je možno zjistit jeho vlastnosti, které se jako červená nit táhnou celým jeho chováním: trvalá láska k hříšníkům – soucit se všemi trpícími a ujařmenými – neúprosná tvrdost ke každé formě sebeospravedlňování - svatý hněv vůči nepravdě a pokrytectví. A ve všem tom a nade vším tím vztah k Bohu, neomezeně vládnoucímu Pánu a Otci. *Tento celkový obraz si nemohl nikdo vymyslet; ten musí být jako celek dějinně spolehlivý.*
- **Některé bezpečné historické skutečnosti:** Existují určitá data v Ježíšově životě, která jsou

jistá, protože by si je nikdo nemohl vymyslet. Především by si je nevymysleli ti, kteří v ně věřili a museli je zvěstovat. Tomu nasvědčuje těžkosti spojené s šířením nového Ježíšova učení, posluchači často nepřijatelné, vzbuzující pochybnost. (Následuje několik historicky dokazatelných situací Ježíšova života.):

- **Ježíšova smrt na kříži** – Nejpotupnější způsob poprav, který římská justice znala, kterého nesmělo být použito v případě římských občanů, byl vykonán na Ježíši. Tato skutečnost musela být jak pro Židy, tak pro pohany velkým pohoršením. Ježíšovo ukřižování je též dosvědčeno v mimobiblickém Talmudu, svědectví římského dějepisce Tacita. Bez smrti by se Ježíš nestal vůbec historickou postavou.
- **Vnější neúspěch Ježíšova díla** – evangelia často mluví o velikém počtu Ježíšových přívrženců. I kdybychom tyto údaje evangelistů brali s rezervou, nelze popřít, že Ježíšovo působení veřejnost silně vzrušovalo. Měřeno touto skutečností, je konec Ježíšova života sotva pochopitelný. Ježíš je popraven téměř úplně osamělý. Zvláště pro Židy asi vznikly nepřekonatelné překážky, aby pokládali za Mesiáše tohoto Ježíše, který tak žalostně ztroskotal, kterého většina národa odmítla a kterého oficiální kruhy odsoudily. Z rané misie se dovídáme, že misionáři museli vynaložit velké úsilí, aby toto Ježíšovo ztroskotání a chování učinili lidu srozumitelným na základě výpovědí SZ.
- **Původ z Nazaretu** – toto bylo pro Ježíše samého i pro pozdější misii mezi Židy břemenem. Galilea platila u ortodoxních Židů a zvláště vůdčích horních vrstev v Jeruzalémě za polopohanskou. Z Galileje přicházeli revolucionáři a jednotky povstalců. Zdá se, že galilejské městečko Nazaret bylo v příslovečném opovržení: „Co odtamtud může vzejít dobrého?“ (Jan 1,46) říká Natanael Filipovi. Jeho krajané a příbuzní se k němu stavěli nepřátelsky a sami jej odmítli (Mk 3,21;6,1-6) *Ježíšův původ z Galileje a Nazaretu si Ježíšovi přívrženci nemohli vymyslet; obě fakta jistě musí být historická.*
- **Ježíš byl pokřtěn v Jordánu Janem Křtitelem** – Otázka hned vyvstává: Jak může ten, který má přinést to, co je větší (křest Duchem sv.; Mk 1,8), vzít na sebe to, co je menší (křest vodou)? Jak může Bezhříšný přijmout křest pokání na odpuštění hříchů. Všechna evangelia podávají o tomto křtu zprávu a v každé zprávě je možno poznat, že evangelisté sami tento problém také pocítovali. Tato situace ukazuje, že Ježíšův křest je s jistotou historický. Žádný křesťan by si jej nebyl vymyslel, a tím teprve vyvolal tuto nesnáz.

Mimokřesťanská svědectví

- Těchto svědectví je velmi málo. Musíme si uvědomit, že smrt nějakého bezvýznamného tesaře v zapadlé Palestině neměla pro Řím žádnou důležitost. Zmizela dokonale mezi nesčetnými tresty římské provinční správy. Proto není na tom nic podivného, že máme tradici pocházející pouze z křesťanského okruhu. Ti totiž měli o Ježíše osobní zájem.
- Proč mlčí Josephus Flavius: Židovské starožitnosti, které jsou jeho dílem se zmiňují o Ježíšovi pouze na dvou místech – ježíšovské (18,3,3 § 63-64) a jakubovské (20,9,1 § 200) místo. Jakubovské místo je nahlíženo jako pravé, i když málo informativní – pojednává totiž spíše o Jakubovi, bratru Páně a ježíšovské místo, které je dnes ve všeobecnosti považováno za upravené křesťanskou rukou ve smyslu křesťanského vyznání, i když pravděpodobně jádro sepsal sám Josephus Flavius. Jsou tam patrné přechody, kdy Ježíš je nejdříve nazván

moudrým mužem, ale potom se o něm říká: Byl to Kristus. Oba údaje asi sotva pocházejí od jednoho autora.

- Ovšem zůstává otázkou, proč Josephus se více nezmiňuje o Ježíšovi. Nejčastějším vysvětlením je, že se varoval toho, aby podrobně popisoval mesiášská hnutí a mesiášské postavy a názory, aby nezbudil pohoršení Římanů, resp. aby pokud možno uvedl v zapomnění dějiny těchto neustálých židovských nepokojů. Ostře se staví proti zélótům, kteří podle jeho pojetí způsobili celé přítomné neštěstí Židovstva. Vše, co se vztahuje k mesianismu, systematicky vylučuje, mlčel tedy i o křesťanech jakožto sektě, kterou by bylo možno přičíst k tíži židovské víře.

Svědectví Tacitovo

- Svědectví Tacitovo je obsaženo v Análech napsaných za vlády císaře Trajána v letech 116/17. V souvislosti s pustošivým požárem Říma, který Nero přičetl křesťanům, aby se zprostil obvinění, dostává se Tacitus k řeči o křesťanech, aby vysvětlil původ jejich jména.
- Tacitus tak jmenuje několik závažných dějinných skutečností: 1. Poprava Ježíše římskou exekucí, 2. osoba Pontia Piláta, která s touto popravou souvisí, 3. vznik nového náboženského hnutí v Judeji. - Tato ukázka pravého tacitovského stylu a myšlení je nepochybně autentická.
- Otázkou zůstává zda jde o nezávislé, tzn. vůči naší novozákonní literatuře samostatné svědectví nebo ne? V té době již křesťané v Římě byli a proto mohlo dojít k reprodukci běžné představy o vzniku křesťanské sekty. Jde také o zmínku jen tak mimochodem.

Talmud

- Již na Talmudu troskotá celá hypotéza o Ježíšově příběhu jako fikci. Jako samostatné svědectví se označuje následující poznámka barájty v traktátu Sanhedrin = neoficiální, nemišnové podání.
- Významné na tomto textu však je, že se tu výslovně uznává odsouzení, vynesené nejvyšším židovským soudem, a k tomu je tu i zmínka o fakticky vykonaném trestu. Potud má tento text vlastní cenu pramene.

Ostatní zprávy?

- Téměř neplodný materiál z hlediska historicity přinášejí apokryfní evangelia, protože jsou vesměs křesťanského původu, i když náležejí odštěpnému společenství a jsou poplatné jeho zvláštním názorům. V žádném případě nepřicházejí v úvahu jako svědectví zcela nezávislá na proudu novozákonní tradice.
- Veliký nález apokryfů: 49 různých gnostických spisů a mezi nimi i nová apokryfní evangelia u Nag-Hammádí v Horním Egyptě roku 1946.

Skrytost v dějinách

- Je potřeba si také uvědomit, že o skutečnosti, že Ježíš vůbec žil se v nejstarší době nikdy nepochybovalo. Alespoň nepatrné zmínky v Ježíšově dobovém a prostorovém dějinném úseku ukazují stopy, které jeho život zanechal.
- Tyto pohanské a židovské prameny jsou důležité pouze potud, že potvrzují i jinak zřejmou skutečnost, že ve starověku ani toho nejzavilejšího odpůrce křesťanství vůbec nenapadlo pochybovat o Ježíšově historicitě. To zůstalo vyhrazeno teprve bezuzdné, tendenční kritice novověku, která nestojí za to, abychom se jí tu zabývali. K naší znalosti Ježíšova příběhu uvedená místa ničím nepřispívají. Z toho vidíme, že soudobé dějepisceví pokládalo

Ježíšovo vystoupení, pokud o něm vůbec vědělo, za všechno jiné než za epochální událost.

Jednotlivé otázky Ježíšova života a učení

Otázka chronologie

- Kritická historická věda nepodkopala chronologii Ježíšova života, ale upevnila ji, skvěle se potvrdily zprávy novozákonních autorů, získal se jednotný systém s jasnými a pevnými časovými body.
- Hlavním stanoviskem chronologie Ježíšova života je vyjádřeno takto: Protože chronologické údaje Nového zákona vykazují velké mezery a jsou nejisté a spolehlivé starocírkevní tradice chybějí, dají se dokonce i hlavní data biblické chronologie zjistit jen přibližně. - Přesto důležitější jsou pro nás události Ježíšova díla. Malý význam mají přesné místo a přesný čas, ve kterých se odehrály.
- Geografická a chronologická nejasnost a datace Ježíšova působení a smrti:
  - Marně můžeme hledat přesnou cestovní trasu nebo určitý časový úsek, kde se Ježíš zdržoval delší dobu na jednom místě – i když v Markově evangeliu najdeme souvislý obraz Ježíšova příběhu. Marek měl k dispozici jednotlivé tradice, zčásti také uzavřené sbírky příbuzných zpráv, ale žádné souvislé vypravování (kromě pašijové zprávy). Sám musel tyto jednotlivé tradiční kusy uvést do volné časové souvislosti a do hrubého geografického pořádku.
  - Evangelistům však nezáleží na faktickém průběhu událostí, ale na zvěstném a věroučném podání svých evangelních spisů. Též Matouš se řídí projektem markova evngelia.
  - Lukáš se jakoby pokouší o dataci Ježíšova života – uvádí: Narození za judského krále Heroda, po křtu v Jordánu byl asi „30 let star“ (3,23) – 30 rok života byl pokládán v antice za ideální stáří – viz.: proroci, král David apod.,
  - „Patnáctého roku vlády císaře Tiberia“ (Lk 3,1) = nejpřesnější časový údaj Ježíšova působení a smrti. Podle syrské způsobu počítání, které souhlasí i s ostatními údaji evangelií, můžeme klást Ježíšovo veřejné působení do období od podzimu r. 27 do jara r. 33.
  - V evangeliu sv. Jana se počítá s trojím Ježíšovým slavením velikonoce v Jeruzalémě. Muselo by tedy Ježíšovo působení trvat přinejmenším dva celé roky. Ale historická cena janovských údajů je sporná.
  - Podle názoru Markova evangelia bychom mohli mluvit o jednoleté Ježíšově veřejné činnosti, ale je v tomto evangeliu patrné, že Marek sám nechtěl, ani nemohl o tom nic říci.
  - Dnes se vědci všeobecně kloní k názoru, že Ježíšovo veřejné působení vyplnilo přinejmenším dva až dva a půl roku, ne-li víc. Především ale délka tohoto období souhlasí s dnes dalece přijímaným datem Ježíšovy smrti 7.4.30. Klademe-li 15. rok vlády císaře Tibria mezi 1.10.27 a 30.9.28 a den Ježíšovy smrti 7.4.30, zůstávala by v tomto rozmezí možnost asi dvouapůlletého působení. = nejpravděpodobnější varianta.

Problematika „příběhů Ježíšova dětství“

- Matouš a Lukáš pojímají do svého příběhu o Ježíšovi i Ježíšovo dětství - jsou krásné a

hodnotné, ale z hlediska historicity jsou velmi problematické.

- Kdy se Ježíš narodil? - s jistotou můžeme říci pouze: „Za dnů judského krále Heroda“ (Lk 1,5 a srov. Mt 2,1). Herodes zemřel ve 4 r. př. Kr. Lukáš ještě uvádí další údaj – mluví o „soupisu“, tzn. zjištění a zaregistrování platebních povinností občanů, které měl z rozkazu císaře Augusta provést syrský místodržitel Quirinius (Lk 2,1) – Až do dnešního dne se však nenašlo žádné úplně uspokojivé řešení této poznámky Lukášova evangelia.

Quiriniův soupis

- V době od 9 a 4 př. Kr. jsou s jistotou známa pouze jména místodržitelů: Sentius Saturninus a P. Quintilius Varus. Přesto se však v možných letech 12 – 8 př. Kr. žádný soupis nekonal. Naproti tomu napovídá poznámka apologety Tertuliána, že jiný syrský místodržitel, Sentius Saturninus (9- 6. př. Kr.), provedl census, o němž mluví Lk 2,2. Syrské místodržitelství Sentia Saturnina dosvědčuje i Josephus Flavius. Na druhé straně ovšem Josephus informuje o soupisu Quirinia jako místodržitele Sýrie. Ten se konal v roce 6 po Kr.
- Názor: Buď se nejedná o Quirinia, ale o nějakého jiného syrského místodržitele; nebo Lukáš, ať už z jakýchkoliv důvodů, změnil Quiriniův soupis z roku 6 po Kr. s nějakým jiným (profánními prameny nedoloženým) soupisem před rokem 4 př. Kr. - zřejmě v tom lze spatřovat chronologickou nepřesnost autora Lukášova evangelia (Josef Schmid), ...kdyby bylo možno jednoho dne uvést ve vědeckém smyslu dokonalý důkaz správnosti historických údajů v evangeliu, byla by tato tužba splněna. (tužba nalezení důkazů pro historickou chronologii Ježíšova života). Ale to by nebyl triumf evangelia a víry, nýbrž té vědy, na jejímž soudu jako na nejvyšší instanci by věřící rád učinil svou víru závislou. Tím by se však věřící sám vzdal podstaty víry. (Hans Ulrich Istinsky)

Hvězda mágů

- Pro dataci Ježíšova narození hraje od doby velkého astronoma Johanna Keplera tradiční roli „hvězda mudrců“ (Mt 2,2.9n) Astronomické výpočty objevily, že v r. 7 př. Kr. došlo ve třech fázích k tzv. „velké konjunkci“ mezi Jupiterem a Saturnem v souhvězdí Ryb. Tato vzácná konjunkce, kterou pokládali za významnou astronomové antického světa je prý dějinným jádrem matoušovského vyprávění o hvězdě a mudrcích. Podle toho by bylo třeba klást datum Ježíšova narození s velkou pravděpodobností do r. 7 př. Kr. - ***O přesnosti astronomického výpočtu není třeba pochybovat.***
- Jupiter byl pokládán za hvězdu vládce světa = královská hvězda. Saturn byl u Babylóňanů hvězdou, které byla přiřčena země „amuru“, tj. Sýrie. Helénistické hvězdoprapectví označuje Saturna jako hvězdu Židů.
- Když se tedy setkali Jupiter a Saturn v souhvězdí Ryb, pak byl pro mágy nasnadě následující výklad? V Sýrii, přesněji v zemi Židů, se narodil Král, panovník epochy konce světa.“
- Řídíme-li se slovním zněním, nemá evangelista zřejmě na mysli astronomickou událost, ale zázračný a mimořádný úkaz. (srov. Mt 2,2nn)
- Celkový výsledek: V roce 7 př. Kr. došlo ke konjunkci Saturna s Jupiterem v Rybách, která v každém ohledu odpovídá částečně astrologickým, částečně astronomickým údajům Matoušovým. Hvězda, která jako Boží znamení platila mesiášskému králi, byl Saturn; úkaz, který mudrci vztahovali na Mesiášovo narození, byla zmíněná konjunkce; rozhodným momentem byl okamžik objevení Saturna na východě; astronomický výpočet to všecko bod za bodem co nejpřesněji potvrzuje. Právě tak souhlasí s tímto výpočtem Matoušovy údaje o pohybu a postavení souhvězdí na jižním horizontu Jeruzaléma. Tím je dán jak historicky, tak matematicky podložený důkaz, že v evangeliu máme před sebou faktum, ze kterého vyplývá, že Ježíš se narodil v roce 7. př. n. l. Tento důkaz je podepřen tím, že pozdější generace měly o tomto astronomickém fenoménu jistou znalost, a tím, že tentýž rok vychází jako rok Ježíšova narození také cestou jiného výpočtu.

Který literární druh?

- Přesto jsou dnes zastávána dvě pojetí posuzování zprávy o ježíšově narození:
  1. vyprávění o narození Ježíšově je legendou bez dějinné věrohodnosti
  2. spolehlivá informace o Ježíšově narození
- Legenda = nerozumíme jí literární druh, nikoliv dejině-kritický pojem, i když dějinná fakta může obsahovat.
- Srovnání legend Midráše s texty evangelia o Ježíšově narození – zjištěny podobnosti u literárních druhů Midráše a evangelijních zpráv.
- S pojmem legendy nemusí být nutně spojen soud o historicitě, tak také musíme počítat v evangeliích s možností „nehistorických“ midrášovských legend. Neboť i to je literární forma, kterou mohli autoři zvolit, jako nositele výpovědi víry.
- Vedle rozpoznání literárního druhu jednotlivých částí, musíme zaměřit pozornost též na určující teologické obrazy obou evangelistů. Oběma jde, i když různým způsobem, o mesiášský charakter počátku Ježíšova života, který až do podrobností řídí Bůh. Oběma je společná základní výpověď víry o Ježíšově zrození z Panny Marie vedle řady jiných shodných údajů. - vycházejí z různých pramenů a tradic.
- Tato vyprávění je třeba vykládat adekvátně jejich literárnímu druhu. Při tom se mohou určitá fakta prokázat jako naprosto věrohodná, resp. může se potvrdit jejich historická spolehlivost. To však neznamená, že spolu s těmito fakty (jako např. Betlém jako Ježíšovo rodiště) musí platit za dějinně zaručené i veškeré „zarámování.“ (jako např. zástup andělů na betlémských polích, Lk 2,13-15).
- Vždyť v intencích apoštolského věroučného zvěstování musela raná církev v první řadě přikládat váhu tomu, aby vyjádřila, co pro lidskou spásu znamená i zrození a dětství Mesiášovo. Bylo to důležité, protože to sloužilo víře.
- „Vírou osvícený pohled bude vždy vidět hlouběji a poznávat více, než pohled historické kritiky.“

Ježíš a zákon

- Ježíš byl rozený Žid, uveden do Starého zákona a důvěrně obeznámen se zákonem Mojžíšovým. Spisy Starého zákona obsahují pro Žida nejen velká Boží zjevení jako výzvu vyvoleného lidu, nýbrž základ praktického života Židovstva. Starý zákon je věroučná kniha i zákoník současně.

Tóra a tradice

- Dobu po návratu z babylónského zajetí pokládáme za poslední velkou tvůrčí periodu izraelského zákonodárství. Ještě jednou zasazují Židé základní Mojžíšův zákon do nové doby, interpretují ho adekvátně nové situaci a velkoryse ho formulují. Od té doby se začíná písemný Zákon stávat normou. Ani písmeno se na něm už nemění. Nastupuje „ústní tradice“ - nový stav „zákoníků“, vykladačů Zákona, kteří střeží, vykládají a vždy aktuálně aplikují písemný zákon. Vzniká ústní tradice výkladu, jejímiž nositeli jsou zákoníci, tzn. především znalci Mojžíšova zákona. Následníky raných učitelů Zákona jsou juristé a zákoníci – rabíni doby Ježíšovy.
- Ježíšův postoj k Zákonu je rozhodující otázkou pro pochopení jeho „učení“ a osoby, je-li nutno nekompromisně uznávat a zachovávat Zákon jako základ Božího lidu.
- Odpověď patří k jedné z nejsložitějších problémů novozákonního bádání.
- Nejpodrobněji a nejcharakterističtěji rozvinul „teologii Zákona“ u Ježíše Matouš.

- Přesto pro celkový obraz je třeba nahlédnout celé evangelijní spektrum:
  - Extrém: Ježíšův postoj k Zákonu je konzervativní – Ježíš nečinil nic jiného, než že chápal písmena Tóry niterněji a duchovněji je vykládal, a tak je nově interpretoval. Jeho činnost je prý jen výkladem Zákona.
  - Extrém: Ethelbert Stauffer – Ježíš odmítl nejen ústní tradici, ale Starý zákon vůbec. - Ježíš zvěstuje nové Boží poselství, nové náboženství a novou morálku, již zásadně nevázané na Tóru.
  - Ježíš ovšem nezpůsobil žádný revoluční průlom, nýbrž chtěl jen znovunastolit původní vůli Boží a zvěstoval Starý zákon v obnovené, tj. dokonalejší podobě. Celé Ježíšovo dílo se stává srozumitelným jen na základě starozákonního pozadí.

Antiteze

- Mt 5, 21-48 začínají větami: Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: Nezabiješ! Kdo by zabil bude vydán soudu. Já však vám pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu. - Ježíš tento příkaz v dekalogu cituje jako součást ústní tradice – Neříká: četli jste, ale slyšeli jste – To, co se traduje se k vám dostalo ve zvěsti vašich učitelů.
- Ono „já však vám pravím“ stojí naproti staletému a všeobecně platnému učení tak osaměle, že se až ulekne. Tak nemluvil žádný prorok v minulosti. Ježíšovo nové učení říká, že již ten, kdo chová proti svému bratru hněv, bude odsouzen a potrestán. - To nové je pravděpodobně to, že se už nehledí na vnějšně zjistitelný čin, nýbrž na kořeny zla v srdci. Jistě to můžeme nazvat prohloubeným výkladem Starého zákona, ale to přesto nepostihuje stav věci, protože na druhé straně je to možné chápat jako zcela nové zákonodárství nebo prorocství v pojetí celého SZ.

Zákony o čistotě

- Spor o mytí rukou a zákonodárství týkající se čistoty – (Mk 7,1-23) – Zde se tématicky klade otázka po tradici otců. Tato tradice zasluhuje nejen menší úctu než zákon Boží, nýbrž vede dokonce proti Božímu zákonu a zbavuje jej platnosti.

Zákaz rozvodu manželství

- Mk 10,1-2; srov. Mt 19,1-9 – Ježíš zrušil možnost rozvodu manželství – tedy vystavení listu zapuzení ženy. Téměř provokativním způsobem říká, že to dovolil Mojžíš (Mk 10,3) – na rozdíl toho, co platí od počátku stvoření (Mk 10,6) a co Bůh spojil (Mk 10,9). Mojžíš to dovolil „pro tvrdost vašeho srdce“ (Mk 10,3.5) Ježíš tak již vědomě snižuje cenu tohoto jednotlivého ustanovení Mojžíšova zákona a formálně prohlašuje za neplatné.
- Že tomu tak evangelista Marek rozuměl, ukazuje pokračování rozhovoru, které zakazuje rozvod a nový sňatek také ženě. (Mk 10,10-12) Ostatní místa Nového zákona jednoznačně ukazují, že raná církev tak chápala a praktikovala toto Ježíšovo rozhodnutí. Především rané svědectví apoštola Pavla zde má velkou cenu, protože označuje zákaz rozvodu za „příkázání Páně“ (1 Kor 7,10n)

Žádné učení o Zákonu

- Ježíš přesto měl neobyčejnou autoritu svého mluvení i jednání. Ježíšova svoboda a samostatnost vůči Mojžíšovu příkázání byla pro tehdejší židovství nepředstavitelná a musela šokovat právě tak, jako skutečnost, že Ježíš stavěl Boží řád proti Mojžíšovu ustanovení.
- Přesto můžeme těžko formulovat teoretickou otázku po Ježíšově postoji k Zákonu. Ježíšovy pokyny nemohly být již proto tak jednoznačné a jasné, protože by se pak nedalo vysvětlit rozdílné chování raných křesťanských obcí v této otázce. Především by nebyl srozumitelný vášnivý a po desetiletí trvající zápas apoštola Pavla o otázku Zákona.

- Různorodé části tradice bylo nutné zasadit do jednotného názoru. A to se také pravděpodobně stalo, pokud to lze rozpoznat ve sbíre Ježíšových slov, kterou novozákonní bádání označuje jako pramen logií (Q). Použili ho evangelisté Marek, Matouš a Lukáš. Pak se ale museli k této otázce jeden po druhém postavit všichni evangelisté, když si vytkli jako cíl shromáždit všechnu tradici a vnějšně i vnitřně ji uspořádat.
- Marek je v této otázce rezervovaný. Myslí typicky pohanokřesťansky a zdá se, že vůbec odmítá Zákon i s tradicí, jako závaznou normu křesťanství.
- Matouš se snažil o zformování do jednotné teorie. Klíčovým pojmem je mu Ježíšovo naplnění Zákona
- Jan vyjadřuje svůj názor ve větě: „Neboť zákon byl dán skrze Mojžíše, milost a pravda se stala srkze Ježíše Krista.“ (J 1,17)
- Nejzásadněji a nejpodrobněji se touto otázkou vyrovnával apoštol Pavel – to je však na dlouhé zpracovávání.
- Zásadním je, že novozákonní autoři rozvinuli každý svůj vlastní názor na tuto otázku po Ježíšově postoji k zákonu. V evangeliích má Ježíšův postoj k Zákonu zřejmě dvojitý charakter. Přitakání i kritika; věrná observance i přestoupení Zákona tu stojí nezprostředkovaně a ve zdánlivém rozporu vedle sebe, a dosud se ještě nepodařilo všechny jednotlivé údaje, které evangelia k tomuto tématu poskytují, pospojovat tak, aby vytvořily jednotný obraz. - Ježíš vždy jedná z titulu neslýchané svobody a plné moci.

Otázka zázraků

- Křesťanská obec byla přesvědčena, že Ježíš činil zázraky a vypravovala o něm množství zázračných příběhů. Většina těchto zázračných zpráv obsažených v evangeliích, je legendární nebo aspoň legendárně přiklášená. Ale nemůže být pochyb o tom, že Ježíš konal takové činy, které podle něho samého a podle jeho současníků byly zázraky, tzn. pocházely z nadpřirozané, božské příčiny; bezpochyby uzdravoval nemocné a vyháněl demony. (Rudolf Bultman)
- Velký počet evangelijních zpráv o zázracích by byl nevysvětlitelný, kdyby za nimi nestály odpovídající události v Ježíšově životě. Ježíš, oproštěný od všeho zázračného, je nehistorický.

Popírání zázraků a antické vzory

- V období racionalismu se badatelé pokusili prohlásit zázraky za nedějinné nebo je vysvětlovat přirozeným způsobem. Zastávali mnohokrát názor, že uzdravení bylo na základě vlivu jeho osobnosti – sugescí a autosugescí. Mnoho z nich je nutné chápat jako legendy vytvořené provkřesťanskou komunitou.
- Není pochyb, že evangelijní zprávy o zázracích byly sepsány také podle dobových typů vyprávění, podle stylistických schémat. V řecké literatuře je mnoho příkladů uzdravení božstvem nebo potulnými učiteli nebo léčiteli, jako byl Apollonios z Tyany. Často uzdravovali podle schématu: nejprve byla vylíčena těžkost nemoci a utrpení; zdůraznění, že již mnoho lidí se pokoušelo tuto nemoc vyléčit, tím se podtrhne velikost následujícího zázraku; potom dochází k setkání s divotvorcem, který postiženého uzdraví. To se děje nezřídka zdlouhavou manipulací (dotýkáním, nanesením divotvorcovy sliny na nemocný úd, také pronášení nesrozumitelných slov). Došlo-li k uzdravení, demonstruje se hned jeho úspěch: chromí chodí a odhazují berle nebo odnášejí své lehátko. Na konci pak je tzv. sborový zpěv, ve kterém okolostojící vyjadřují svůj úžas a propukají ve chválu divotvorce. (Marxsen)
- Přesto toto schéma odpovídá spíše všeobecnému lidovému způsobu vyprávění, oproti vidět

v tom něco nápadného.

Smysl Ježíšových zázraků

- Zvěstovatelům v první řadě záleželo na tom, aby: zázračné činy znázornili a potvrdili Ježíšovo poselství o království Božím a jeho vlastní plnou moc a svrchovanost. Proto se tyto události nejmenují většinou „zázraky“, ale obyčejně „mocné činy“ (dynamis) nebo znamení (semeia), „divy“ (terata) nebo „udivující činy“ (thaumasia). Ježíš přemáhá démonsko-satanskou moc nemoci a posedlosti v síle a plné moci Boží!
- Evangelisté však neoznačují a nepopsují jeho mocné činy jako vyslyšení modlitby; jen ojediněle užívá jených medicínských praktik nebo prostředků; často se uzdravení děje pouhým rozkazem; zcela chybí trestající zázraky v antice tak hojné a zázračná podívaná, sloužící jen zábavnému povyražení.
- Vždy jsou Ježíšova znamení v souvislosti s vírou toho, kdo má být uzdraven, nebo s vírou jeho průvodců, a tím v souvislosti s otevřeností pro Ježíšovo vlastní poslání.
- Co bychom si počali se střízlivě napsaným protokolem, i kdyby byl sebelépe ověřen a tradován? To vlastní, na čem záleží, bychom přece museli vykonat sami, totiž uvěřit. A to je díky způsobu, jakým nám evangelisté vypravují o zázracích, bezprostředně možné. Ve znameních můžeme rozpoznat Ježíšovu slávu jako tehdy učedníci, když tato znamení přijímáme.
- Na druhé straně se stáváme trochu velkorysejšími v posuzování jednotlivostí. Všecko se nemuselo slovo za slovem stát tak, jak se to popisuje. Evangelijní zprávy jsou již tak velmi stručné, a jen v několika málo z nich se projevuje smysl pro detail.
- Zde osvobodivě zapůsobilo rozpoznání „literárního druhu“ zpráv o zázracích. Nemusíme přijímat každou jednotlivost jako doslovnou dějinou pravdu jenom proto, že jde o Ježíše, ve kterého věříme jako v Božího Syna. Ani sami evangelisté to nedělali. Matouš zkrátil určitá Markova vypravování o zázracích (srov. Mt 8,28-34; 9,18-26; 17,14-21), protože věřil, že to, co je vlastním poselstvím, to, na čem záleží, může vyjádřit větší strohostí dokonce lépe než jeho předchůdce Marek a v tom mu dáme za pravdu.

Apoštolské kázání

- Ježíš zázraky činil. Také apoštolové kladli veliký důraz na zázraky. Viz Petrovo kázání na Letnice (srov. Sk 2,22n)
- Kázání o Ježíšových divích má svůj základ a své oprávnění v příběhu samého Ježíše.

Svědectví samého Ježíše

- Ježíš sám mluvil o tom, že činil zázraky: „Běda ti Chorazin, běda ti Betsaido! Kdyby se byly v Týru a Sidónu udály takové mocné skutky jako u vás, dávno by byli seděli v zíněném šatě... (Lk 10, 13-15; srov. Mt 11,21-24) – tyto slova jsou pokládána za autentická. Je zřejmé, že nešlo jen o jeden jediný zázrak, nýbrž o něco všeobecného, že to byla asi i velká veřejná znamení a ne jen projevy milosti, darované vskrytu privátně. Zde můžeme s velkou pravděpodobností mluvit o svědectví „dějinného Ježíše“ o sobě samém.
- Nejde o události jako takové, o jejich reálnost, ale jde o význam, jaké ty události mají. Události sami musí být pochopeny a vyloženy. Svou přesvědčivou sílu dostanou teprve tehdy, když je lidé přijmou, přitakají jim a správně pochopí jejich smysl. Ježíšovy mocné činy, ať jsou sebepodmanivější, jsou stále otevřené lidskému rozhodnutí uvěřit nebo neuvěřit, vidět v nich Boží díla nebo je zavrhnout.
- Ježíšovy zázraky člověka nedrtí, nýbrž vyzývají ke zbystření pozornosti, přemýšlení, změně smýšlení a konečně k rozhodnutí.

Co učil Ježíš o konci světa?

- Historické bádání přineslo do biblistiky jeden základní a velmi důležitý pohled. *Očekávání příchodu Božího království a konce světa mělo základní význam pro myšlení raného křesťanství.*
- Apokalypsa, která je často použita v pojetí konce světa, je třeba chápat jako literární druh, který má být správně vyložen. Ne vypovídá v žádném případě o tom, že se „něco“ stane.
- Ze zkoumání vyplývá, že Ježíš neohlásil objektivní události v budoucnosti, nýbrž chtěl současného člověka pouze volat k rozhodnutí a k tomu použil obvyklého schématu apokalyptických představ. Výpověď, že „se přiblížilo království Boží“, nemá na mysli událost, která brzy lidi zastihne, nýbrž dobově podmíněným rouchem výzvy rozhodnout se teď pro Boha nebo proti němu. Nezáleží prý na tom „co“, nýbrž na „že“; reálnost událostí je nedůležitá, důležitý je význam události, pochopený jako existenciální výzva. (Bultman)
- Ježíš pohlížel na příchod Božího království jako na událost blízké budoucnosti. Mluvil také o tom, že Boží království už je zde. Mluví též o Parusii, jehož termín nezná. Mnoho rozporů v těchto výrociích. - Může-li obstát náš pokus o výklad výpovědí, týkajících se termínů parusie, tak: Ježíš sám nijak nevymezil dobu, která zbývá do konečného zjevení; nestanovil jeho termín na dobu před vymřením své generace. Podle Mk 13,30 na sklonku svého působení předpověděl v učednickém kruhu zničení chrámu. Výroky v Mk 9,1 a par. Mt 10,23 mají sice každý svým způsobem původ v Ježíšových slovech, ale v té podobě, kterou máme před sebou, to nejsou ipsissima verba (původní vlastní slova) Ježíšova. Obě tato zaslíbení jsou, každé jinak, dobově podmíněným výrazem pevného očekávání blízkého konce, které chovala první křesťanská generace. Tak je tomu i s logiem Mk 13,30, které bylo teprve sekundárně vztaheno na parusii. (Vögtle) – je pouze jedním z názorů. Tento problém je značně složitý.
- Apoštolské kérygma jednoznačně chápalo Ježíšovo zmrtvýchvstání jako skutečnou událost. Jako budoucí skutečnou událost chápalo i konec světa. Pavlovi bylo jasné, že druhý příchod Ježíšův je za první skutečnou událostí a za druhé je třeba ho očekávat v budoucnosti, i když příchod parusie, též kladl do velice blízké budoucnosti. Byl v tom postoj naděje, jako toužebnému pohledu do budoucnosti. Naděje je tak jednou ze základních forem novozákonní víry. Ano, tato víra spočívá právě v polaritě onoho JIŽ a JEŠTĚ NE. Víra je rozhodnutím, učiněným TED, a současně nadějí je ono JEDNOU. Tím je také řečeno, že víra sama je nejen niterným rozhodnutím v přítomném okamžiku, nýbrž i rozhodnutím směrem dopředu, směrem k vlastnímu osobnímu naplnění, směrem k budoucnosti, a že je tedy nadějí. (str. 122)

Otázka večere Páně

- Podle všech čtyř evangelií je jisté, že dnem Ježíšovy smrti byl pátek, na který navazoval sabat se sobotním odpočinkem a pak „první den týdne“, za jehož rozbřesku přicházejí ženy ke hrobu.
- Problémem však je, že podle Janova evangelia připadá tento pátek na 14. nísán, podle synoptiků však na 15. nísán. - V Janově evangeliu 18,28 stojí, že Židé nevstoupili do prétorie, aby se neposkrvnili, a mohli takto jíst paschu. Jednání před Pilátem se tedy uskutečnilo v den příprav na paschu a nikoliv v první svátek slavnosti paschy. Podle Marka však, k němuž se připojují Matouš a Lukáš, dává Ježíš svým učedníkům příkaz, aby připravili paschální hod v den příprav (M 14,12-16), a slaví tento hod večer téhož dne. Sama slavnost paschy připadala na 15. nísán, jíst beránka museli ve večerních hodinách předcházejícího dne (kterým již započal svátek). Z toho plyne nepopiratelný důsledek, že podle Jana poslední Ježíšova večere nebyla paschálním hodem, nýbrž prostě večerí, pravděpodobně slavnostní hostinou podle příslušného židovského ritu, ale podle synoptiků

slavil Ježíš tuto hostinu jako paschální hod.

- Posunutí data o jeden den, by nebylo třeba pokládat za tak závažnou. Větší váhu však má teologický aspekt otázky, zda Ježíš tento hod, kdy ustanovil eucharistii, slavil jako hod paschální či nikoliv. Jestliže tento hod byl skutečně hodem paschálním, pak by byl Ježíš možná ustanovení eucharistie chápal jako naplnění a vystřídání starozákonního vzpomínkového hodu. Pak by viděl své vlastní umírání v těsném spojení s obětí a hodem beránka, pak by jeho vlastní vykupitelský čin byl v těsném vztahu k vykupitelskému činu vysvobození z Egypta, na jehož památku Izrael slavil paschální hod a svátek.
- Nové řešení:
- Annie Jaubertová – historička – po objevení písemností kumránského společenství badatelé zjistili, že jsou v nich obsaženy stopy kněžského, saducejského kalendáře a kalendářní počítání, které se odklání od oficiální farizejské kalendářní praxe. Podle tohoto solárního kalendáře (na rozdíl od lunisolárního oficiálního kalendáře jeruzalémského) připadaly všechny svátky vždycky na stejné dny v roce. Paschální hod se pravidelně začínal slavit v úterý večer. Z tohoto vydedukovala teorii: Ježíš se přidržel „kumránského kalendáře“, slavil paschální hod s učedníky v úterý večer a byl v noci na středu zatčen. Toto datování berou za základ synoptikové, zatímco Jan sleduje oficiální jeruzalémský kalendář, podle kterého se paschální hod onoho roku slavil večer po Ježíšově ukřižování.
- Ruckstuhl rozvedl tuto koncepci dále a rekonstruoval události týkající se Ježíšovy smrti: Přihlížíme-li vše, co jsme dosud řekli, zbývá málo místa pro pochybnosti o tom, že Ježíšův pašijový příběh trval déle než jeden den. Smíme předně předpokládat za velmi pravděpodobné, že první soudní pojednávání před veleradou vyplnilo v každém případě jítro a dopoledne po Ježíšově zatčení. Protože první jednání před Pilátem začalo za časného rána, musíme je klást až na ráno následujícího dne. Ježíšovým žalobcům zbylo tedy odpoledne a večer po jeho zatčení dost času, aby s veškerou pečlivostí připravili proti Ježíšovi žalobu, podali ji římskému místodržitelovi a dohodli s ním projednávání případu před jeho soudním dvorem. Zde nad ním vyřkli formální rozsudek smrti. Bezprostředně na to byl odveden do prétoria a předán Pilátovi. Ten po delším jednání nemohl rozhodnout, zda prohlásí Ježíše vinným a pokoušel se přesunout případ na Heroda. Jednání před Herodem se konalo asi odpoledne toho dne. Když Herodes poslal Ježíše zpět k místodržiteli, nezbývalo Pilátovi nic jiného, než znovu vyzvat Židy k jednání na příští ráno. Byl to den příprav na slavnost paschy, ve kterém toto jednání skončilo odsouzením a popravou Ježíše. - Události pašijového příběhu se podle toho odvíjejí s největší pravděpodobností od noci z úterý na středu a středečního rána až do pátečního podvečera před velikonoční slavností v roce Ježíšovy smrti.
- Joachim Jeremias: Žádný z pokusů o zharmonizování není přesvědčivý, a tak je situace taková, že synoptické a janovské datování Ježíšovy poslední večeře si i nadále příkře protiřečí, takže zůstává otevřena otázka: Byla Ježíšova poslední večeře paschálním hodem nebo ne? Vykladači mají jen jednu možnost: rozhodnout se pro jedno nebo pro druhé datování.
- Obě pojetí mají své přívržence:
  - Ve prospěch janovského datování mluví především ta skutečnost, že podle něho Ježíš zemřel právě o tom čase, kdy se v jeruzalémském chrámě zabíjeli velikonoční beránci pro večerní paschální hod. Jan tím prý chtěl říci: Ježíš je ten pravý obětní beránek, který nastoupil na místo starozákonních obětí - kvůli tomuto prý Jan zakalkuloval onu chronologickou nepřesnost.
  - Marek prý vědomě zpracoval Ježíšův hod na památku jako hod paschální, aby tak označil eucharistii, která se na něm zakládá, jako nový hod na památku nové smlouvy (srov. Mk 14,24) Tak prý byl jeho zpráve dodatečně přisouzen paschální

význam, resp. jej již tak převzal z tradice křesťanských obcí.

- Přesto je řešení této otázky komplikované a zdá se, že je neřešitelné.
- Lohsey: První křesťané – jak ukazuje Pavel v 1 Kor 11 – zřejmě nepokládali za nezbytné popsat v jednotlivostech průběh Ježíšovy poslední večeře. Nezajímali se o jednotlivosti minulých událostí, nýbrž záleželo jim nade všecko na tom, aby své slavení večeře Páně zde a nyní chápali jako společenství s Ježíšem. Proto mají tyto věty tak zřetelně liturgický charakter, jsou stručně a úsečně formulovány tak, jak je důvěrně známe i my ze svých bohoslužeb. I my citujeme v liturgii slova ustanovení večeře Páně, aniž bychom při tom výslovně vyjádřili větší souvislost s pašijemi.“

Ježíšův proces

- Skutečnost Ježíšovy smrti je to nejpodloženější faktum, které o něm historicky můžeme vypovědět. - Ježíš byl ukřižován. Z toho s jistotou vyplývá, že rozsudek smrti vyřkl a provedl vysoký římský úřad.
- Vzniká otázka, zda židovsko-římské řízení, které ukřižování předcházelo, bylo či nebylo v právnickém slova smyslu „procesem“, a jak v jednotlivostech probíhalo. Tato událost Ježíšova života je odedávna jednou z nejspornějších procesů světových dějin. Otázkou však zůstává, kdo je zodpovědný za usmrcení Ježíše.
- Pašijní příběh je vysoce ceněn pro své stáří a pro to, že je souvislým vypravováním s mnoha dějiny podrobnostmi. Náleží mu tak zvláštní věrohodnost.

Evangelia a svědectví víry

- Spolu s problémem Ježíšova procesu je dána řada různých hledisek, která jsou navzájem úzce spojena a navzájem se ovlivňují: hlediska politiky, náboženských zákonů, procesního a trestního práva i náboženství.
- Pokládáme předem za nepravděpodobné, že novozákonní svědectví mohla tyto faktory exaktně a věcně posoudit, a tak podat celistvý právně-dějiny obraz. Právě zde je zvlášť zřemé, že evangelia nechťejí podávat dějinné zprávy, nýbrž svědectví víry. Všecko, co se vypravuje od začátku soudního řízení proti Ježíšovi až do jeho smrti, má dosvědčit, že Ježíšova smrt byla smrtí spasitelnou. Evangelia řeší význam Ježíšovy smrti jako jedinečného dramatu, směřujícího ke spáse lidí a řízeného Bohem. V žádné části evangelijních vypravování není tak silně patrný vztah ke Starému zákonu, jako v pašijním příběhu.
- Z hlediska těchto všeobecných zásad, které platí pro celý pašijní příběh, je nutno posuzovat i procesní řízení v užším slova smyslu. Jednou ze stěžejních otázek při tom je, na základě kterého provinění byl Ježíš odsouzen.

Židovské a římské soudní řízení

- Podložené je, že k Ježíšově odsouzení bylo na základě rozhodnutí dvou soudních řízení: židovské před nejvyšším židovským soudním dvorem, synedriem, a římské před místodržitelem Pontiem Pilatem.
- Pouze na základě politického provinění nebo alespoň politické nebezpečnosti mohl být podle stavu věci vynesena římský rozsudek smrti. Tomu odpovídá především údaj o příčině odsouzení, kterou dal Pilát napsat na tzv. titulus (tabulka s označením viny) na Ježíšově kříži: „Král Židů“ (Mk 15,26). Tím je řečeno, že Ježíš byl popraven jako vzbouřenec, který si činil nárok na královskou, mesiášskou hodnost.

Důvod odsouzení

- Vedle řízení římského tu však s jistotou bylo i soudní řízení židovské. Co bylo důvodem Ježíšova odsouzení? Na to existují do dnes různé odpovědi.

- Z Markovy zprávy, nejstarší, kterou máme, vyplývá jen to, že: 1. tajemné slovo o zničení chrámu hrálo svoji roli, ale svědkové se neshodli a 2. velekněz položil přímou otázku po Ježíšově mesiášství: „Jsi ty mesiáš, Syn Požehnaného?“ (Mk 14,61c)
- Veleknězovu otázku po mesiášství zodpovídá Ježíš otevřeným „Já jsem“. Připojuje však k této jasné odpovědi delší vysvětlení, které je vzato za dvou míst Písma, Žalm 110,1 a Daniel 7,13: „A uřítíte Syna člověka sedět po pravici Všemohoucího a přicházet s oblaky nebeskými.“ (Mk 14,62) Na základě tohoto Ježíšova svědectví o sobě samém roztrhne velekněz svá roucha a usoudí, že Ježíš se rouhal Bohu. Soud členů synedria na to zní: „Je hoden smrti.“ (Mk 14,63)
- Otázkou však zůstává, zda byl Ježíš odsouzen na základě svého mesiášského nároku, který podle Markovy zprávy velerada posoudila jako rouhání proti Bohu, nebo ne.
- Nadsazeně můžeme říci: I kdyby se dějinná událost neodehrála tak, jak o ní vypravuje Marek, muselo by ji evangelijní zpravodajství vyličit právě takto. Platí ovšem: V každém případě by nalezlo a ukázalo vlastní dějinný základ, shodující se s celým Ježíšovým životem.
- Ovšem ptáme-li se pramenů, nemůžeme nalézt žádnou jinou skutkovou podstatu, na jejímž základě by synedrium odsoudilo Ježíše. Je možné, že otázka vložená do veleknězových úst, byla rozhodujícím bodem sporu mezi křesťanskou obcí a synagógou = mírné popření historicity události.
- Nils Astrup Dahl: Ježíš byl popraven jako Mesiáš a křesťané v něj jako v Mesiáše uvěřili. Tato víra učedníků, teprve po velikonocích plně rozvinutá, je prý přijetím Ježíšova svědectví o sobě samém před veleradou!
- Dahl vychází ve svém myšlenkovém pochodu z nápisu na kříži „král Židů“, ve kterém vidí nejjistější historický návazný bod.

Ježíšovo zmrtnýchvstání

- Téma zmrtnýchvstání nepatří v přísném slova smyslu již k výkladu o Ježíšově dějinnosti, neboť posledním datem, které by mohlo být přístupné badateli-dějepisci, je datum pochování Ježíšova mrtvého těla do hrobu. Vše, co se děje potom, už není ve stejném smyslu přístupné a prokazatelné jako předcházející data jeho života.
- Kdo ví, co je historické bádání a co znamená Ježíšovo zmrtnýchvstání, nemůže si myslet, že by fakt zmrtnýchvstání dokázal historickými argumenty.

Apoštolské svědectví

- Apoštolové nezvěštovali Ježíšovo zmrtnýchvstání jako své osobní přesvědčení nebo svůj společný závěr, vyvozený z událostí, které je potkaly, nýbrž jako skutečnou událost, která se stala s Ježíšem. Zvěstují kříž a vzkříšení jedním dechem. Zmrtnýchvstání Ježíšovo je pro zvěstovatele skutečnou událostí jako Ježíšovo ukřížování.
-
- Rudolf Bultman: Není důležité to, že Ježíš (tělesně) vstal z mrtvých, tedy factum historicum jako takové, ale že je Zmrtnýchvstalým pro mě. - Křesťanská velikonoční víra se o historickou otázku nezajímá; pro ni – jeko pro první učedníky – znamená historická událost vzniku velikonoční víry sebezjevení Zmrtnýchvstalého. Boží čin, ve kterém se dovršuje spásitelná událost kříže.
- Marxsen: Událost je prý historická kategorie, poznání Zmrtnýchvstalého však je dění pneumatické.
- Otázkou však přesto zůstává, zda vůbec jde a může jít o historický důkaz „faktičnosti

Ježíšova zmrtnýchvstání“ a ne jen o zjištění indicií a o konstatování účinků, ze kterých smíme rozumným způsobem usoudit faktičnost, tedy na „událost“.

- Nejstarší zpráva o zmrtnýchvstání je v prvním listu apoštola Pavla Korint'anům: „Odevzdal jsem vám především, co jsem sám přijal, že Kristus zamřel za naše hříchy podle Písem a byl pohřben; byl vzkříšen třetího dne podle Písem, ukázal se Petrovi, potom Dvanácti. Po té se ukázal více než pěti stům bratřím najednou; většina z nich je posud na živu, někteří však již zesnuli. Pak se ukázal Jakobovi, potom všem apoštolům. Naposledy ze všech se jako nedochůdčeti ukázal i mně“ (1Kor 15,3-8) – Pro velké stáří pavlovského textu a jeho přesnost se mu dnes vesměs přiznává velká dějinná spolehlivost oproti textům evangelií.
- Otázkou je, zda můžeme zjistit, na čem se toto přesvědčení apoštolů zakládá a jaké faktory je vyvolaly v život?
- Apoštol nemluví o jednom zjevení, nýbrž o několika. Záleží mu zřejmě na celkovém svědectví všech zjevení, jedno jednotlivé svědectví by nestačilo.
- Ukřížování a uložení do hrobu jsou však skutečnosti příliš očividné, než aby potřebovaly takovéto opory.
- Celkové svědectví u 1Kor 15,6 má zajistit příčinu velikonoční víry: Ježíš se prokázal a ukázal jako živý. Toto celkové svědectví platí pro ranou obec, platí pro Pavla a platí i pro nás. Je důvodem nezvratné jistoty víry apoštolů. Ale i toto je jenom jedno svědectví, nebo ještě ostřeji řečeno, jedno tvrzení.
- Jednotlivé zprávy o zmrtnýchvstání z evangelií vyjadřují podobně skutečnost vzkříšení Krista jako v případě jeho činění zázraků – Ani jeden jednotlivý div není možno historicky dokázat, ale celek zázračných zpráv nepřipouští žádnou rozumnou pochybnost o tom, že Ježíš divy opravdu činil. Analogicky to platí o zprávách o zjevení Zmrtnýchvstalého. Není možné podložit jednotlivou událost dějinně. Celek zpráv o zjeveních však nepřipouští žádnou rozumnou pochybnost o tom, že se Ježíš takovým způsobem opravdu dosvědčoval. I zde existuje „literární druh“ těchto zpráv.
- Přesto bezpečně dosvědčené je „vidění“, a to na základě bezprostředně rozpoznané identity Ježíšovy, „vidění Ježíše“, živého, který přece zemřel na kříži. To, že se o tomto vidění vypovídá ve zprávách jako o zjeveních a jako o zjeveních Zmrtnýchvstalého, je již formulováno (věřící) velikonoční terminologií, a tím i vyloženo. Tak je velice zúženo to, co je historicky postižitelné, a naopak pole dostatečné věřící tvorby je velice rozšířeno. Přesto je v rozhodující míře důležité mít tento historický výchozí bod vidění Ježíše na zřeteli a uznat jej jako spojující most mezi vírou a dějinami, ať je tento most sebeužší.
- Položíme-li dnes historicky otázku: Vstal Ježíš z mrtvých?, pak můžeme jen odpovědět: To se nedá zjistit. Historicky se dá jen zjistit (to ale bezpečně!), že lidé po Ježíšově smrti tvrdili, že se setkali s něčím, co označili jako vidění Ježíše – a reflexe na toto setkání vedla lidi k interpretaci: Ježíš byl vzkříšen. (Marxsen)

Prázdny hrob

- Druhým vnějším důvodem velikonoční víry apoštolů je skutečnost prázdného hrobu. Je jisté, že prázdný hrob nebyl pro víru a svědectví apoštolů bez významu.
- Je nápadné, jak podrobně a pečlivě evangelia popisují pohřeb mrtvého Ježíše. V 1 Kor 15,3 stojí ve formulaci vyznání vedle ukřížování, zmrtnýchvstání a zjevení i pohřeb. Tyto detaily nám přinejmenším ukazují, že evangelia měla silný zájem na tom, aby pokud možno přesně udala, že Ježíšova mrtvola zůstala na určitém místě, a aby uvedla svědky jednotlivých událostí. Ani z historického hlediska není důvodu proč pochybovat o skutečnosti uctivého pochování Ježíše. K tomu přistupuje i svědectví o tom, že ráno prvního dne týdne byl hrob nalezen prázdný.

- Z historického hlediska nemají Ježíšův pohřeb a osoby, které jej dosvědčují, stejnou svědeckou sílu, jakou mají okolnosti při zjevení Zmrtvýchvstalého. Tento soud se zakládá na tom, že líčení tří synoptiků a líčení Janova evangelia si protiřečí (srov. též Lk 24,11n)
- Druhý důvod, proč zprávy o prázdném hrobu mají menší svědeckou sílu leží hlouběji: Skutečnost prázdného hrobu je mnohoznačná. To, že byla taková i tenkrát, zrcadlí se častěji i v rané tradici. Prohlášení, že učedníci sami tajně ukryli mrtvé tělo, muselo kolovat mezi Židy již brzy (srov. Mt 28,13-15; Jan 20,2; Jan 20,15)
- *Prázdný hrob tvoří v rámci příčin velikonoční víry jistou oporu pro zjevení. Má však doplňující svědeckou hodnotu. Z dějinného hlediska sotva mohl vzbudit víru, nýbrž mohl být správně vyložen jen dodatečně v souvislosti se zjeveními.*
- Velmi rozšířeným názorem tedy zůstává, že „prázdný hrob“ - ať už je prokazatelný nebo ne - není pro velikonoční víru významný.
- *Zmrtvýchvstání Ježíšovo není dějinné faktum ve smyslu ostatních dat Ježíšova pozemského života. Je to skutečnost, která může být jen předmětem víry, počínaje prvními svědky až k nám. Ale pro tuto víru můžeme uvést rozumné důvody. Až ke konstatování těchto důvodů, ke zjevením Ježíšovým a prázdnému hrobu, sahá možnost historie uchopit to, co je dějinně vůbec uchopitelné. Za hranicemi této možnosti se otevírá prostor pro ochotu. Dobrou vůli a konečně pro plnou a přesvědčivou víru.*

Shrnující úvahy

Evangelijní výklad Ježíšova tajemství

- Učedníci nedovedli za Ježíšova pozemského života tuto otevřenost vposledku vyložit a pochopit. Stalo se teprve po velikonočích. Poznali, že v mimořádném životě a umírání Ježíšově se udála „mesiášská“ spása. Na místo dřívější mnohoznačností nastoupila pro ně jednoznačnost, na místo neporozumění porozumění, na místo nevěry víra. - viz. Ježíšovo tajemství v evangeliu u Marka

Mesiášské tajemství

- V Markově evangeliu se setkáváme s různými tituly Ježíše. Některé jsou srostlé s tradovanou látkou: Prorok, Mesiáš, Syn člověka, Syn Boží - něco však Marek sám propracovává: zjevování a zahalení Ježíšova mesiášství. Na jedné straně musí podle rané křesťanského kerygmatu být velká Ježíšova znamení chápána a vykládána mesiášsky, na druhé straně Marek ví, že Ježíš jako Mesiáš přijat nebyl, nýbrž lid se uzavřel v nevěře a že také učedníci až do konce zůstali nechápaví. Kdyby tomu tak nebylo, nemohlo by dojít k zavržení a usmrcení Ježíše.
- Tak stojí evangelista pod dvojím dojmem. Na jedné straně strhující a mocné zjevení jeho mesiášství, i když rozpoznané teprve po jeho zmrtvýchvstání, na druhé straně skrytost jeho mesiášství pro zástupy lidu i učedníky.

Ježíšovy příkazy k mlčení

- Ježíš přikazuje démonům, kteří jako první v něm poznávají Božího muže, „Svatého Božího“ (Mk 1,25), aby mlčeli. Co platí pro demony, je přikázáno i lidem, které Ježíš uzdravil. V poslední řadě to mají zakázané i učedníci, které Ježíš naléhavě vyzývá k mlčení. Tak démoni, uzdravení lidé a učedníci nesmějí uvést veřejně ve známost, že Ježíš je Mesiáš, ano mají vůbec o něm a jeho činech mlčet - podle tohoto se často dá usuzovat, kdy hovoří tradice a kdy evangelista sám.

Nepochopení učedníků

- Právě tak zvláštní je evangelistova představa, že učedníci vůbec „nechápali“ (srov. Mk 4,35-

41; 7,18; 8,17-21; 6,51n; 9,19) Marek také zdůrazňuje, že učedníci nechápali poselství o Mesiášově utrpení. Bezprostředně za každou za tří předpovědí utrpení klade scénu, která s ní ostře kontrastuje a odhaluje úplné nepochopení učedníků. (srov. Mk 8,33; 9,33-35; 10,35-40)

- Také to dodává evangeliu velké napětí. Na jedné straně učedníci patří k Ježíšovi, on je povolal, vyslal, poučil a na druhé straně zeje právě mezi nimi a Ježíšem nejhlubší propast, protože je nedělí vnější nepřátelství, nýbrž vnitřní neporozumění. Vystává stejná otázka, co chce Marek tímto sotva pochopitelným napětím vposledku říci.

Slova o Synu člověka

- Ježíš o sobě mluví jako o Synu člověka. U Marka mají tyto texty dva rozměry:
  - Syn člověka jako postava nebeské slávy, která přijde na konci dnů s nebeskými oblaky (srov. Mk 13,26; 8,38; 14,62; podle Dan 7,13)
  - mluví též o utrpení Syna člověka a ukazuje ho jako postavu v ponížení.
- Nesmírné napětí v obrazu Ježíše pochází právě z toho, že evangelista vidí postavu nebeské slávy a postavu v ponížení v jedné perspektivě. Nejvýrazněji se to projevuje v onom paradoxním slovu: „Syn člověka musí trpět“ (Mk 8,31; 9,12)
- Tyto tři představy je třeba vidět ve vzájemném propojení. Zrcadlí charakteristikum markovské christologie. Jistě by nestačilo, kdybychom chtěli toto napětí v markovském obrazu Krista vysvětlit jen tím, že evangelista chce odlišit situaci předvelikonocní od situace povelikonocní. Pak bychom mohli říci: Před velikonocemi musel Ježíš vědomě chovat své mesiášství v tajnosti, protože je lidé nechápali a nevěřili mu, po velikonocích se stává veřejně známým. Před velikonocemi učedníci nechápali, protože Ježíšovo dílo nebylo ještě potvrzeno jeho zmrtvýchvstáním, po velikonocích daroval Duch svatý osvětlení a učedníci rozumějí správně. = To by byl historický pokus o výklad, který je Markovi patrně vzdálen. Neboť jemu jde právě tak málo jako ostatním evangelistům o to, aby řekl jenom to, co bylo tehdy, na rozdíl od toho, co je dnes. Chce podat tento obraz Krista a toto pochopení víry také jako aktuální poselství pro svou přítomnost.

Kdo to jenom je?

- V evangeliu Markově je častý dotaz po Ježíšově původu. (Mk 4,41; 6,3; 6,14; 1,25; 8,29)
- Pouze na jediném místě mluví Ježíš otevřeně sám o sobě, a sice právě tam, kde nejostřeji vystupuje do popředí protiklad mezi slávou a ponížeností. Jako vězně se ho ptá velekněz, zda je Mesiáš, Syn Požehnaného. Ježíš mu odpovídá: Já jsem (Mk 14,61n)
- Další Ježíšova výpověď o jeho identitě: Při noční chůzi přes Genezaretské jezero volá Ježíš na vyděšené učedníky: „Vzchopte se, já jsem, nebojte se!“ (Mk 6,50) Toto „Já jsem“ odpovídá nejpřesněji na otázku: „Kdo to jen je?“, když stojí i v jiné souvislosti – Ego eimi – Já jsem je současně zjevením i zahalením. Zjevením pro toho, kdo vidí, chápe a věří a zahalením pro toho, kdo vidí, a přece nepoznává, slyší a přece nerozumí (srov. Mk 4,12) Je současně výrazem pro absolutní Ježíšův význam pro spasení, který vedle sebe nestrpí žádného jiného prostředníka a v sobě jediném zaručuje celou skutečnost Boha a jeho království.

Zjevení a zahalení

- Marek mesiášské tajemství nevykládá, ale ponechává a vědomě mu vytváří volný prostor. Víra nedosáhla toho, aby se Ježíšův příběh stal v retrospektivě jasným, přehledným a srozumitelným. To rozhodující v tomto příběhu, příchod Boží skutečnosti v osobě Ježíšově, právě Marek hluboce pochopil a také v kerygmatu vyjádřil.

Obsah

Úvod.....	2
Zásadní otázky.....	2
Jednotlivé otázky Ježíšova života a učení.....	6
Otázka chronologie.....	6
Problematika „příběhů Ježíšova dětství“	6
Ježíš a zákon.....	8
Otázka zázraků.....	10
Co učil Ježíš o konci světa?.....	12
Otázka večere Páně.....	12
Ježíšův proces.....	14
Ježíšovo zmrtvýchvstání.....	15
Shrnující úvahy.....	17